

"כך היא גאולתם של ישראל..."

האימת כנפולון בנאמן הגאולה
א. הפכה ה'א

יב ויאמר האדם האשה
אשר נתתה עמדי הוא
נתנה לי מן-העץ ואכל:

אשר נתת עמדי כאלו כפר בטובה:

א- בנאמן

[טז] אמר להן משה לישראל כפויי טובה, בני
כפויי טובה וכו', בני כפויי טובה,
דכתיב האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי
מן העץ ואכל. (ט"ז טו)

3 (ח) ויקם מלך חדש.
מלך אחר מיבעי, אלא משמעות חדש בדעות
ועדויות, שנה ידע להכיר את יוסף אשר הרבה
להיטיב עם המדינה, ולמנוחתו הרבה למלוכה,
ומזה הגיע להמלך להקדים: אשר לא ידע.
קרוי לפרש מלשון אהבה, שכתבו כ"פ בלשון
ידעה כי ידעתיו ועוד הרבה, והביאור שלא כפרעה
הראשון שאהבו ממנו חממו והטובו שעשה לקיום
העולם, ופרעה החדש היו לו דעות אחרות בזה,
עד שלא המיק טובה ולא אהב את יוסף:

כחזק לכה

[ז] אשר לא ידע את יוסף, וכי לא היה
מכיר את יוסף, א"ר אבין משל לאחד שרגם
אהבו של המלך אמר המלך התיזו את ראשו כי
למחר יעשה בי כך, לכן כתב עליו המקרא
כלומר היום אשר לא ידע את יוסף למחר
הוא עתיד לומר לא ידעתי את ה'.

2 [פח] אשר לא ידע את יוסף, מפני מה ענש
הכת' ביותר לכפויי טובה. מפני שהוא כעניין
כפירה בהקב"ה. אף הכופר בהקב"ה כופה טובה
הוא. האדם הזה הוא כופה טובתו של חבירו,
למחר הוא כופה טובתו של קונו. וכן הוא אומ'
בפרעה, אשר לא ידע את יוסף, והלא עד היום
הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה
יודע ולא השגיח עליו, וכפה טובתו, ולבסוף
כפה טובתו של הקב"ה, שאמ' לא ידעתי את
14 (ה' טו). הא למדת שכפיית הטובה הוקשה
לכפירה בעיקר. (משנת רבי אליעזר פרשה ז וף 137)

שהרי הבא את הכסף ביתה פרעה, וקנה כל אדמת מצרים לפרעה ותיקן עליהם ממ, שנה ונתתם המישיה לפרעה
(בראשית מו. כד), לפיכך כתוב אשר לא ידע את יוסף, כשם שכפר ביוסף דכתיב אשר לא ידע את יוסף כך כשה
בכורא הכל, שהרי אמר לו יוסף את אשר האלהים עושה הגיד לפרעה (שם מא. כה) והוא אמר לא ידעתי את ה'
ארורים הם הרשעים, שהם כפויי טובה שכופרין במי שעשה עמם טובה. (והתחלת המאמר. שהרי הביא מבואר בהר
ח"ב ז). וראה במדרש אגדה כאן. ובסגנון אחר בכתב"ד ילקוט מדרשים מקורייסטאן: וכיון שכפר ביוסף כפר בכוראו.
מכן ידענו אין טובת הרשעים שלמה. עדין עכשיו הלחם של יוסף בשניהם ולא זכרו החסד שעשה עמם לפיכך כתי'
אשר לא ידע את יוסף וגו' שהרי אמר לו יוסף אשר האלהים עושה הגיד לפרעה וכשבא משה רבינו ע"ה ואמר
לו בשם ה', אמר לו לא ידעתי את ה'. ארורים הם הרשעים שהם משלמין רעה תחת טובה.

כיוון ה' (ל' אמונה)

8 "משיב רעה תחת טובה, לא תמיש רעה מביתו" (משלי יג. יג). כליכך למה
משום שמי שלא יכיר לאנשים הטובה שהם עושים לו, לא יכיר להשם יתברך
בטובות שהוא חונן אותה. ויהיה זה סיבה אל הכפירה בהשם יתברך, (רלב"ג,
שם).

5 וכך היה בפרעה, שמתוך התכחשותו לטובתו של יוסף למצרים, ועשה עצמו
כאילו "לא ידע את יוסף", בא לידי כפירה בהשם יתברך, באמרו: "מי ה' —
"לא ידעתי את ה'". התכחשותו לטובתו של יוסף שיתקה את רגש לבו, ובלב
משותק אין אמונה.

ולעומת החושך — יתבלט האור.

10 בפרעה נאמר: "אשר לא ידע את יוסף" — וגדלו ורבו גזירותיו על ישראל
עמו של יוסף, אבל התורה מזהירה את ישראל מכל כפיות טובה, אפילו לגבי
אלה שהתאכזרו לנו הרבה, אבל אי-פעם גם גילו כלפינו איוה ניצוץ של
יחס אנושי.

15 כך למדנו: "אמר ליה רבא לרבה בר מרי: מנא הא מילתא דאמרי אינשי
בירא דשתית מיניה לא תישדי ביה קלא? אמר ליה: דכתיב לא התעב
אדומי כי אחיך הוא, ולא התעב מצרי כי גר היית בארצו" (בבא קמא. צב).

ובמלחמת מדיין, כאשר נצטוו ישראל לנקום נקמת ה' במדיין המרשיעה,
נאמר במשה: "וישלח אותם משה" (במדבר, לא. ז), והשאלה היא: "הקב"ה
אומר למשה 'נקום' — בעצמך, והוא שלח לאחרים? אלא עליידי שנתגדל

20 במדיין, אמר: אינו כדיון שאני מיצר למי שעשה לי טובה, המשל אומר: בור
ששתית ממנו מים, אל תזרוק בו אבן" (תנחומא הקדום, מטות. כב).
ועוד מצאנו: "לפי שהגן היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה
עליידי לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן" (רש"י לשמות, ז. יט).

25 אכן, חוב קדוש הוא להכיר טובה, וגם לדורות, למי שעשה טובה כלשהי. וזהו
מידה טובה שמזככת את הלב ומעמיקה ומזהירה את האמון בין אדם לחברו,
ומעלה ומרוממת את אמונת האדם בקונו. מה שאין כן כפיות-טובה, שהיא
עצמה מידה רעה, והיא משחיתה את לב האדם ומרוקנת אותו מאמונה.

8 "ויקם מלך חדש על מצרים, אשר לא ידע את יוסף" (שמות, א. ח).
"חדש" — "שנתחדשו גזירותיו" (סוטה. יא). "לא ידע" — "עשה עצמו כאילו
לא יודע" (רש"י, שמות שם).

5 מקרא זה משמש פתיחה לגזירות השעבוד של גלות מצרים, ובו גם הודגשה
נקודה-המוצא בלב פרעה לכל הגזירות האכזריות שניתכו על-ידו על בני
ישראל. במצרים: "לא ידע את יוסף" — הוא ידע גם ידע, אך התעלם
מידעתו זאת. הרחיק אותה מלבו והעביר אותה משכלו. כי רק בהשתחררו
מזכרון יוסף וטובתו למצרים, יכול היה להשתעבד ליצרי שנאתו לישראל,
ולהתמסר לתיכונן הגזירות וביצוען.

10 וכיון שעקר פרעה מלבו את זכר טובתו של יוסף, הפך לבו להיות לב-אבן,
והתנדף מתוכו גם כל ניצוץ של אמונה. כך גילו לנו חכמי התורה בעומק
פשוטם של דברים: "משל למי שרגם איקונין של מלך, נטלוהו והתירוהו.
למחר רגם את המלך עצמו. כך פרעה. בתחילה אמר: 'אשר לא ידע את יוסף',
ולבסוף אמר: 'מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל, לא ידעתי את ה',
15 וגם את ישראל לא אשלח" (ברא"ר, שם).

מי שאינו מכיר בטובתו של חברו עליו, ומתעלם ממנה ומתכחש לה, הרי זה
כאילו רגם אותו באבנים, וגם אם הוא אינו יותר בצולם הוה, הרי זה כרוגם
את זכרו. אבל עדיין האמור כאן אינו ממצה את העניין. מי שמתכחש לטובתו
של חברו עליו, הרי זה כרוגם לא רק את פלוני חברו, אלא הוא רוגם "איקונין"
של מלך" — פוגע ומבזה ומולול ביצלים אלקים שבו. כי כל גילוי של טובה,
20 של שכל טוב ולב טוב, וזרח ובא מצלם אלקים שבאדם, ואם מקבל הטובה
לוקח אותה ונהנה ממנה ומתכחש לבעל-הטובה, הרי זה באמת רוגם, "איקונין"
של מלך" — על כל הנורא שביחס זה, ולא סוף דבר הוא זה, אלא למחר הוא
רוגם את "המלך עצמו": את מלך מלכי המלכים הקב"ה, "אשר יצר את האדם
בצלמו, בצלם דמות חבניתו". ואם ביחס לבשר-יודם יכול מקבל הטובה לנהוג
35 כלפיו ברגימה כפשוטה, הרי ביחס לקב"ה מתבטאת רגימת האדם בכבודו
כביכול — בכפירה.

מן הבאר-היג אליהן כי רחוק

כח רבי יוסי הגלילי אומר: בשעה שקא
הקדוש-ברוך-הוא לתן תורה בסנין, היו
ההרים רצים ומדינים אלו עם אלו, זה אומר על
התורה נתנת וזה אומר על התורה נתנת. תבאר
5 כא מבית-אלים וברמל מאספמאי. תבאר אומר:
עלי נאה שתשרה שכניך, שאני נבה מכל ההרים
ולא ירדו עלי מי הפבול. ברמל אומר: עלי נאה
שתשרה שכניך, שאני נתמצעתי בתוך ועלי
עברו את הים. [שנאמר (ימיהו מ): "כי תבאר
10 בהרים וברמל בים יבוא"]. כיון שראו סנין
שהם מתגרים זה בזה, השפיל את עצמו. אמר
הקדוש-ברוך-הוא: בלכם פסולים, בלכם נעשית
עבודת-תפוקים על ראשיכם, שנאמר (מסילס
סח): "למה תרצון הרים גבוהים הנה חמד
15 אלדים לשבתו" - זה סנין, שלא נעשית עבודת
פוכבים עליו. אמר הקדוש-ברוך-הוא: אין רצוני
אלא בסנין שהוא שפל מכלכם, שנאמר (מסילס
קלט): "כירך ה' ושפל יראה ובה מפרוק
"ירע".

מגילת אסתר

דבר אחר אצא אתם תשיקלני זה תבאר וברמל
שקאו מסוף העולם מתגאים לומר שאני גבוהים ועליו
הקדוש פרוף הוא נתון את התורה וישפיל רוח יתמוך
פבוך זה סנין שהשפיל את עצמו לומר שאני נמוך ועל
20 ידי כך תמך הקדוש פרוף הוא פבוך עליו (נתנה עליו)
התורה ונקה לכל תבאר הנה קמה דתיקא (שס יט. כ)
יער ה' על הר סנין.

מגילת אסתר

3 דרש בר קפרא, מאי דכתיב למה תרצון
הרים גבוהים, יצתה בת קול ואמרה להם למה
תרצו דין עם סנין כולכם בעלי מומים אתם אצל
סנין, כתיב הכא גבוהים, וכתיב התם או גבן או
דק, אמר רב אשי ש"מ האי מאן דיהיר בעל מום
הוא

12 וכאשר יתברר זה היטב
לאדם לא יעלה בלבבו שום חשוקה כלל כ"א מילוי רצון קונן
ועשיית נחת-רוח לפניו, וזהו שאמרו חז"ל באדר"ג (א) על
משרע"ה בעונות, ששלשה מוכי שחין הם והיתה דעתו של משה
5 נמוכה מכולן, והיינו שכל כמה שמתברר אצל האדם איך שאינו
נחשב מצד עצמו וכל החשיבות הנראית בו הוא רק מצד הבורא
ית, והוא יתעלה הוא השלם-בתכלית הנכבד והגורא, יבחין
שהוא חוץ משרות השכל והיושר שיהי פונה בהשתדלותו בעבור
הטוב המביע לו מצד שהוא מגיע לו, כיון שידע שיש בזה
10 נחיר להבורא ית, שכל התכליות והתפצים ראוי ומחויב שיהיו
בטלים בערך התכלית הגדול והקדוש הוה שאין ערוך אליו,
וכל מה שידע זה האמה יותר יגיע יותר לשלמות הרצון שיהא
רצונו ממש כרצון קונן,

מגילת אסתר

13 האדם בעל ענה ותוא משפיל עצמו איך בודאי
משפיל עצמו כנגד בוראו מכיר בפחיתות שלו
ותו עצם ויראה כאשר מכיר עצם שפלותו, זה
5 פירושו לפי פשוטו עקב ענה יראת השם. כלומר
שדבר זה הוא בודאי כאשר הוא בעל ענה שהוא
ירא השם. כי בעל ענה משפיל עצמו לפני כל
ואיך לא ישפיל עצמו לפני השם יתב. הנין לומר
אצל הענה שמן העטה יעלה למדריגת יראת השם
10 ויראת שמים ראש לענה כמו שהוא ראש לחכמה.
שאין זה כי שלכך נקראת יראת השם עקב
אל ענה, כי כאשר הוא עניו בודאי הוא ירא
שמים לפניו זה ובכלל ענה הוא יראת שמים
כמו שהעקב הוא בכלל עיקר הגוף. אבל החכמה
15 אף כי היא מביאה אל יראת השם אין דבר זה
בודאי רק כי היא הכנה בלבד, ולפיכך נקרא יראת
השם ראש לחכמה ואין הראש טפל לגוף אבל
מן הגוף עולה לראש, ולכך מן החכמה בא לידי
יראת.

14 א"כ יסוד הבריאה ושלמותה תלוי בשלמות העונה, ואמרו
חז"ל במד"ר ע"פ בראשית ברא אלהים הרי"ד ועונת
תרבינו בנוהג שבעולם מלך בשוריד מוכיר שמו ואח"כ מוכיר
מעשיו, אבל הקב"ה הוכיר מעשיו ואח"כ הוכיר שמו. שמצד
5 שהעונה היא יסוד כל השלמות של תכלית הבריאה רמה הוא
יתעלה בפחח דברי תורה"ק.
ולפי"ו שני ענינים בעונה. הא' מצד הכרת רוממותו ית'
לא יחשב אצלו רצונו כלל נגד רצון קונן, והב' מצד הבחנתו
השלמה שמבלעדו ית' אין מציאות כלל לא ית' במציאות
10 שום רצון אצלו וזאת רצונו ית'. ונמצא שיראה היא מצד חכמה
ועונה מצד רצון, ורצונו הוא יותר נשגב בענינו מחכמה, שהחכמה
היא כלי-חשמשי שהרצון השלם מתגלה על ידו. א"כ מה
גדול ערך המרגלות הטובה שבפי חז"ל (ה): "מה שעשתה חכמה
עשרה לראשה עשתה עונה עקב לסוליתה".

מגילת אסתר

15 עקב ענה יראת ה' עושר וכובר
והי"ם, שורש העונה מסתעף ממה שמישיג גדולתו
של יוצר בראשית וכתו הגדול והמציאות אשר ברא,
עד שישגי שהנהו "כאין וכאפס" לפני קצת
5 מבראותיו, והגם שישגי בעוה"ז מלכות וחכמה
וגבורה וכל המעלות, ידע כי הוא כנמלה קטנה לפני
המלך הגדול העומד עליו, וכאין חשוב לפני הקטן
שבמלאכיו, ומחשבה זו סופה להכניס בלבבו יראת
ה' שירא מעשות דבר נגד רצונו, כמ"ש הרמ"א
10 שוית' ה' לנגדי תמיד וכו' כי אינו דומה ישיבת
האדם וכו' כ"ש כשישים על לבו שממ"ה הקב"ה
עומד עליו ורואה במעשיו וכו', ומי שנחל עונה
ינחל עושר וכובר כי ה' יגביהנו, מדה כנגד מדה,
וינחל חיים אם חיי הנצחיים ע"י שיהיה מרע, אם
חיי העוה"ז בהשגחת ה' הפך המתגאה שסיר יראת
ה' מנגד פניו ודרכיו דרכי מוח.

מגילת אסתר

16 כיוון האלהים מלך, וכו',

17 וכן מציא ראויה
מפוקים שונים על יתר המעלות דחשיב בזה. ואמנם
פשוט הדבר, דהא דלון הקב"ה משרה שכנינו רק על
בעל מעלות אלו הוא רק השראה בקביעות, אבל
5 לפקדים בודאי שקובע גם על אנשים שאינם כלולי כל
מדות אלה, וראיה לזה שהרי בזמן הנית היו כמה
נביאים שלא היו במדרגות אלה המעלות, וגם כמשה
גוניה מצניו ששרתה עליו שכניה קודם שהיה בו מעלת
העשירות, שהרי נודע נחמשיר מפסולת של לוחות נע'
10 פ' משא צם' פסל לך, והנבואה חלה עליו עודו
צמלרים, אלא ודאי כמס"ג, וזהו קרו פליאות מהר"י
אלכו ושאריו מפרשים על זה המאמר, ואין להאריך.
אמנם בכלל לא נחבאר לי מציא וכות היא לאלה המעלות,
גבורה, עושר, וחכמה, שעבורם ישרה ה' שכנינו,
15 ובשלמה מדה העונה בודאי מעלה גדולה היא ומכינה
לפני העוקם וכמס"ב חיי את דכא ושלל רוח וכו', וכן
מצניו נקבולת המורה שנרדקת רק למי שדעתו שפלה,
ע' תענית ז' ח' וכו' א בטוטה ה' ח' חיי את דכא ושלל
רוח וכו', יעו"ש. אבל זולת מדה זו כמה נחשבו הס
20 לעומת גדלות של הקב"ה שיכבדו כ"כ עד להשרות
שכנינו עליהם, וכשכח ל"ב ח' חשיב עוד נמספר

מגילת אסתר

6 והאיש משה עניו מאד
מכל האדם אשר על פני
הארץ: מגילת אסתר

7 (ג) והאיש משה עניו וגוי. כיאל
הכתוב ללא משום משה ועשו ענה ה' כי היכי
ללא לחליש דעתו, אבל באמת משה לא חשש כלל
לזה דהאיש משה עניו וגוי, אלא משום שגוע
5 לעיקר המורה לדעת כח מעלתו של משה שהוא
למעלה מכל נבואה שעולם (א). ומשמעות עניו
הוא שאינו חושש לכבודו ועטרו, ולא משום שהוא
שפל בעצמו ואינו מכיר בעצמו שאינו ראוי לזה
העבר והעדר הכבוד (ב), אלא משמעות עניו שהוא
10 ממנהג בלי חשש על כבודו, והיינו לאמר רב יוסף
שליה מסכת סוטה לא מימני ענוה דליכא אלא,
והוא דליכא שליה מסכת הוריות דכל שני דמלך
רצה רב יוסף אפילו אומנא לבימיה לא קרא,
ופירש רש"י שלא רצה לנהוג שררה בעצמו שצטעה
15 שנגרך לאומן הלך אליו ולא קרא אפ האומן
לבימיה, אף על גב שידע רב יוסף שהוא בערך
רצה, מכל מקום לא חשש לכבודו והיינו ענוה:

מגילת אסתר

8 אנכי הנני נדהף מעצמותי הפנימית לדבר על דבר
התשובה. והנני נסדר כעצמי ממחשבותי: הראוי אנכי לדבר
ע"ד התשובה? כתבו ע"ד התשובה גדולי הדורות שעברו,
הנביאים והחכמים היותר טהורים, החסידים היותר גדולים,
ואיך אוכל אנכי להתייב בקהלם? אבל לא תוכל כל חולשה
בעולם לפטרני מתביעותי הפנימיות: מוכרח אני לדבר על דבר
התשובה, ודוקא כצדה הפטרותי והמעשי, להבנת התבן שלה
בדורנו, ולהגשמתה בחיים, כחיי הפרט וכחיי הכלל.

מגילת אסתר

9 והאיש משה עניו מאד. אמר רבי יוחנן, אין הקב"ה משרה שכנינו אלא על גבור עשיית
זבם (עניו, וכולן ממושה, עניו - דכתיב והאיש משה עניו מאד) [נדרים ל"ח א']

10 מעלות אלו מי שהוא בעל קומה וליף ג"כ משה, וגם
זה מוסף פלא, כמה וזכה מדה זו להשראה השכינה
ולכן נראה לי דכל אלה המעלות יחד שיהם הם בעיקרם
ויסודם אל מעלת הענוה, והבאור הוא, כי מעלות אלו
5 מגבילים ערך הענוה, יען שאינו דומה ענוה של איש
חלש ואינו ואינו מלומד, לענוה של איש גבור ועשיר
וחכם וגם בעל קומה, יען כי בעוד שלהראשון ענוותו
באה לו כטבע מסכת שפלותו ורוחו הכהה, הנה להשי
מעלות נפשו וכשרונותיו גורמות לעורר בו רוח גאוה
10 ולפסוע על ראשי אנשים פחותים ממנו, ואם איש כזה
הוא עניו אמתי אז מדת ענוותו באמת מעלה גדולה
היא מלין כמנה, והוא דאשמעינן שאע"פ שהיה משה
גבור ועשיר וחכם ובעל קומה אפ"ה היה עניו מכל
האדם, ואשמעינן דלון הקב"ה משרה שכנינו אלא על
גבור ועשיר וחכם, ועל כל אלה הוא עניו ודו"ק.

היותם למעלה ודעתם לומר בזה המעלה
לפי מה הוציא לך

שבת בנות ירושלים כו' :
תוד בה מלך שואלה מכת כהן גדול בת
כהן גדול מכת סגן וכת סגן מכת משוח
מלחמה וכת משוח מלחמה מכת כהן הדיוט
וכל ישראל שואלין זה מזה כרי *שלא
יחבייש את מי שאין לו : כל הכלים מעונן
מבילה : אמר רבי אלעזר אפילו כמקפלין וטורחין בקופסא : בנות ישראל
יוצאות וחילות בכרמים: תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם : *מוחסות שבת
היו אומרות ברור וכו' : תנו רבנן ישיפות שבתן מה היו אומרות תנו עיניכם
ליופי שאין האשה אלא ליופי מוחסות שבתן מה היו אומרות תנו עיניכם
למשפחה לפי *שאין האשה אלא לבנים מטערות שברם מה היו אומרות
קרו מקרבם לשם שמים ובלבד שתעמרונו בזהוים אמר עולה בראה אמר
רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מצול לצדיקים והוא יושב
ביניהם בנג עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר *ואמר ביום ההוא הנה
אלהינו זה קיינו לו וישענו זה ה' קיינו לו נגילה ונשמחה בישועתו :

למה נאמר הוציא לך
לפי מה הוציא לך

מאמר תשע-עשרה
"את אחי אנכי מבקש"

את אחי ואת אחיותי, בכל חלקי צמנו, שבכל המפלגות ושבכל הארגונים,
הידועים ושאינם ידועים, הנגלים והנסתרים, ושאינם במפלגות ושאינם
בארגונים, - את כלם אני מבקש, ומפיל תחנונים לפניכם. חוסו נא על
נפשתיכם ועל נפש צמנו כלו. אל נא יתעלם מאתנו אף לשעה חמר האחריות,
לצמת גדל החרבן וגדל הבנן של פרק זמן נורא ונשגב זה, ואל נגיע לידי
חלול השם הלילה. אל נא יחליט כל אחד מאתנו, כל מפלגה וארגון וחלק,
אשר כלם הלא את טובת צמנו ותקומת ארצנו דורשים, כי רק אתו כל האמת
וכל הצדק. אל יחפץ ואל ידמה, במצבנו האים הזה, להשיל את דעתו בכפית
ימים על חברו; אל ישכח, מתוך ההתרגשות של האידיאליות הקדושה, כי הדעה
לא תשל ולא תתקיים בזה אלא תערבב ותרפה ותמג. אל נא נעכיר את החפץ
הצבורי שלנו בדעות ובמחשבות, בשאיפות ובתכניות, בברוריהן ובטפוליהן,
על ידי העברת גבולות השמוש בכח הידים והשרשת השנאה והבוז שבלב.
נזכר, כי "המגביה ידו על חברו נקרא רשע"² וכי היחס השלילי מתכפל
בהדדיות³ לאין מעצור בין אדם לאדם ובין אח לאח. נצמצם את חלוקי
דעותינו הצבוריות בוכוח הדבור והכתב ובהגשמתן הישרה⁴, ואל נדלדלן
בגסות האגרוף ובארסה של השליליות. נזכר את פונת הצדק והאידיאליות
שבכל אחד ואחד מאתנו, ונמצא את הדרך הנכונה והמתאימה לסדור היחסים
שבנינו ולתפון מגמותינו המעשיות. "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם,
ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם"⁵. כפי הסתייגותנו מכפית הידים
ומטפוח הנגוד, כפי העדפתנו את המאחד והמשתף אותנו, שהוא מכריע ומרבה
על המפרד ומפזר אותנו, כפי שימת לבנו וכווננו מתוך כך את גתיבות
פעלותינו הצבוריות, תרבה האפשרות של ההבנה ההדדית ושתוף השפה אשר
בינינו, יגדל שלום בונינו, תגדל הצלחת בנינו ותפארת שמונו.

(הצפה, ושאר עתוני הארץ, מרחשון ה'תש"ח)

1. בראשית לו, טו. [סביב המתחים שהיו בין המחטרות השונות בשלהי ימי המנדט הבריטי והיחס השונה של חלקי היישוב השונים לפרסום ההצעה לתוכנית החלוקה בידי ועדת אונסקופ (בט"ו באב ה'תש"ו), שמונתה על-ידי האו"ם].
2. סנהדרין נח.
3. ע' תוספות פסחים קיג: ד"ה שראה.